

Fogalmazás

Különböző műfajú szövegek készítésének és korrigálásának irányítása

Az elbeszélés tanítása

- a) A tanulók a következő témákról írhatnak elbeszélő fogalmazást:
- aa) közös kirándulás;
  - ab) vendégeskedés;
  - ac) vásár, búcsú;
  - ad) gyermekrendezvények;
  - ae) klubdélután;
  - af) színházi, bábszínházi, cirkuszi, moziélmény.
- b) Képzeld el, mi lenne, ha
- ba) lenne egy csodatevő pálcád;
  - bb) lenne egy időgép;
  - bc) király vagy királynő lennél;
  - bd) olyan bolygón élnénk, ahol nem lenne szabad könyvet olvasni;
  - be) találnál egy repülő szőnyeget;
  - bf) elfogyna a víz;
  - bg) nem lennének játékaink;
  - bh) kifogyna a Föld energiakészlete.

c) Írd le elbeszélő fogalmazásban, hogyan keresnéd Pávaszemet, ha te lennél az édesapja?

Éjről-éjre
kerül az álom.
Jaj, hová lett
az én kisleányom?

Illattá vált
a puha réten,
csillaggá vált,
a magas égen.

Életemben
azt az egyet bánom,
hogyan elvesztettem
az én kislányom.

(Weöres Sándor:
A holdbéli csónakos – részlet)

Megjegyzés:

A verset s a feladatgyűjtemény valamennyi feladatát írásvetítőn vetítse ki a pedagógus.

d) Állapítsátok meg, kapcsolódnak-e egymáshoz a következő mondatpárok! Indokoljátok meg a választókat! Ha szükséges, javítsátok a mondatokat!

da) A parkokban kiszáradt fák éktelenkedtek. Senki nem gondozta.

db) Tegnap egész este vártam a barátomat. Megígérte nekem, hogy eljön hozzánk.

dc) Tengerjáró hajókon indult útnak az expedíció. A kapitány hosszan beszélgetett.

dd) Nehezen értek fel a domb tetejére. Végre megpihenhettek.

- de) Minden új típusú mosóporhoz új használati utasítást adunk. Segít a gazdaságos felhasználásban.
- df) A hangyásznak hosszú, hajlékony nyelve van. Mókásan kunkorodik a vége.
- e) Olvasd el a mondatokat! Pótold a hiányzó alanyt, és írd le a kiegészített szövegrészletet!
- ea) Hosszú sorban vonultak a hangyák. Egy macska érdeklődve bámulta őket. Igyekeztek kitérni a riasztó árnyék elől.
- eb) A farkas könyörgött a kismalacnak, hogy engedje be a házába. A malac egy zsákot tett az ajtó elé. Beledugta a hátsó lábát.
- ec) Száznál is többen sütkéreztek a folyóparton. A sima vízből néha halak ugrottak fel. Néha lustán a vízbe lógatták a lábukat.
- ed) A kicsik visítottak a gyönyörűségtől. Vitéz László egy palacsintasütővel küldte el az ördögöt a pokolba. Bukdácsolva kalimpált a paraván mögé.

A hír, a hirdetés és a meghívó tanítása

- a) Állapítsátok meg, miért pontatlan a hirdetés! Javítsátok a hibát!
- aa) Holnap új játszóteret avatunk! Gyertek el délután 3 órára! Az avatás után versenyeket rendezünk, hogy kipróbáljuk új tulajdonunkat!
- ab) Kedvezményes játékvásár! Csak április 1-jén és 2-án! Az üzlet a szokott időben tart nyitva.
- b) Alakítsátok át a hirdetést hírré! Készítsetek a hirdetés alapján meghívót

- a gyerekek szüleinek;
- a tanítóknak;
- az osztálytársaitoknak!

Április 11-én szavalóversenyt rendezünk az iskolai könyvtárban. A versenyre az osztályfőnököknél jelentkezhetek. Neki adjátok át annak a versnek a címét és írójának nevét is, amellyel indulni akartok!

A leírás tanítása

- a) A tanulók pl. a következő – nem fiktív – témákról készíthetnek leírást:
- aa) egy, az osztályban található érdekes virágú növény;
  - ab) a közvetlen környezetükben élő állat;
  - ac) folyóiratokból, ismeretterjesztő könyvekből, filmekből megismert állat vagy növény;
  - ad) zsebszámológép;
  - ae) formatervezett finommechanikai műszer vagy más eszköz;
  - af) népművész által készített tárgy vagy annak a képe;
  - ag) fémépítőből vagy más eszközből magunk készítette gép.
- b) Képzeld magad a jövőbe! Segítségedet kérik az űrközpontból. Neked kell elkészítened egy utasszállító űrhajó tervét. Írd le az űrhajó belső elrendezését, ebből kiindulva tájékoztasd az űrközpontot, hogy
- milyen hosszú ideig tartó útra lesz alkalmas az űrhajó;
  - hány személyt szállíthat;
  - hány ember szükséges a kezeléséhez!
- c) Állapítsd meg, fedd-e a cím a szöveg tartalmát! Ha nem, változtathatsz rajta.

A kiskutya

Ott állt a kiskutya a szigeten. Kis sziget volt, azon állt a kiskutya. A patak körülfogta a kis szigetet, kedvesen két oldalról. A kiskutya a vizet bámulta, a sötét vizet, mert nem égtek a csillagok, a hold babafelhők közt bujdokolt. Meleg levegő áradt, a nyár szétterült. És a kiskutya nézte a sötét vizet.

(Gyurkovics Tibor: *Kiskutya – nagykutya*)

d) Mi a furcsa a szövegben? Írd le helyesen a szöveget, majd folytatd a leírást! Címet is adj neki!

A sas tollazata barna. Teste erős, vaskos, de nem kövér. A testéhez viszonyítva kicsi a feje. Feltűnően a csőre horgas. Ezzel tépi a táplálékát szét. Kerek, sárgás-barna szeme hihetetlen magasságból is veszi észre a tápláléknak való állatokat!

A jellemzés tanítása

a) A tanulók pl. a következőkről készíthetnek jellemzést:

- aa) Micimackó;
- ab) Pinocchio;
- ac) Kinizsi Pál;
- ad) Mátyás király;
- ae) egy közös gyermekismerős;
- af) az iskola réme;
- ag) édesanya vagy édesapa;
- ah) egy furcsa ismerős.

b) Mit gondoltok, milyen lehet az a gyerek, akit így gúnyolnak:

- ba) Kétkelkező Elemér;
- bb) Letyefetye Lenke;

bc) Pókhas Guszti;

bd) Nyúl Béla;

be) Roszmájú Janó?

Miért kapta ezt a nevet?

Mit szeret csinálni és mit nem? Írj róla jellemzést!
(Lehet humoros is.)

c) Készíts jellemzést egy általad elképzelt személyről, akire illik a szóolás! Építsd be a fogalmazásodba a hasonlatot!

ca) Pereg a nyelve, mint a rokka.

cb) Fúrge, mint a gyík.

cc) Ravasz, mint a róka.

cd) Lassú, mint a csiga.

ce) Lusta, mint a lajhár.

cf) Reszket, mint a nyárfalevél.

cg) Ordít, mint a fába szorult féreg.

A levélírás tanítása

a) Képzeld el, hogy a Balaton mellett nyaralsz

aa) egy táborban;

ab) szüleiddel az üdülőben;

ac) a rokonoknál.

Írj képeslapot az egyik nyaralóhelyről!

A címzett lehet

– a barátod;

– a barátnőd;

– a tanítód;

– édesapád és édesanyád.

b) Írj levelet egy magad által választott személynek, akinek beszámolsz

ba) a félévi bizonyítványodról;

bb) az osztálykirándulásodról;

bc) a betegségedről;

bd) a legutóbb olvasott könyvről;

bc) az új ruhádról vagy játékról.

Szövegtömörítés, vázlat

Olvasd el a szöveget! Állapítsd meg, hány szakaszra osztható, és minden szakaszból írd le egy-egy mondatot! Másold le a szakaszokra bontott szöveget!

Az alaszakai és az észak-kanadai vidék – ahol az eszkimók élnek – az év nagyobb részében a hószivattyó: a téli hónapokban a hóból épített kunyhó, az iglu nyújt szállást és védelmet az eszkimó családoknak. A kunyhó építésekor a férfiak csontkészel kockákat vágnak a hóból, s ezekből a „téglákból” állítják össze hajlékukat... A vadászat és a halászat a férfiak feladata: íjjal és nyíllal, dárdával és szigonnyal ejtik el a karibuszarvast, fókát, rozmárt.

(Urai-Boglár: *Hogyan laknak?*)

Szövegtani és nyelvhelyességi ismeretek tanítása szövegrészletek korrigálásával

a) Egészítsd ki a mondatot -ba, -be vagy -ban, -ben határozóragos főnevekkel! Írd le a kiegészített mondatot!

aa) Senki sem tudott bebújni a .....

ab) Senki sem volt a .....

- ac) ..... már régen nem laktak emberek.
ad) Be-bekukkantottak a ..... régi lakók.
- b) Helyettesítsd az aláhúzott ragos főnevet minél többféleképpen névutós névszóval! Írd le a névutós szerkezeteket!
- ba) A házaknál kezdődött az erdő.
bb) Lassan ballagtunk. Már a folyónál jártunk.
bc) A kiskutya a repülőgépeknél bóklászott.
bd) Remekül folyt a játék, csak a futóversenyeknél kezdődött a baj.
be) Egészen a partra vágattak a szarvasok, csak a víznél torpantak meg hirtelen.
bf) Az elcsavargott kisiút a városszéli gödröknél találták meg.
bg) Kinga az ebédnél úgy evett, hogy foltos lett a ruhája.
bh) Ödönke a táncnál jól összetaposta a partnernője lábát.
- c) Pontosítsd az aláhúzott szót! Írd le helyesen a mondatot!
- ca) A vetítésnél bezzeg mindenki örült!
cb) Mindenki lapult a számonkérésnél.
cc) Harsány nevetés rázta meg az ablakokat a viccmesélésnél.
- d) Alakítsd át udvariasabbá az alábbi kemény felszólításokat! Ha lehet, felszólító mondatokat alkoss!
- da) Futás! Mozogni!
db) Meg se moccan! Befogja a száját!
dc) Megállni! Megállni! Abbahagyni!
dd) Gyerünk, gyerünk, ti is ott a végén!

de) Nincs itt ám ácsorgás, hé! Arrébb állni!
Készüljetek fel az eredeti és az átalakított változat eljátszására!

e) Pótold a hiányzó mondatrészt! Írd le a kiegészített mondatot!

ea) Rezső nagy élvezettel _____ a zabot.

eb) Mindnyájan kézen állva _____.

ec) A ló, a szamár és a zebra _____ világot látni.

cd) A gyerek arcán egyszerre mosolygás és pityergés _____.

ee) Zenészek, írók, szobrászok, egy kritikus és egy bohóc _____ a nagy teremben.

ef) Dübörögve _____ az úton a hatalmas gép.

eg) Csíkos hátú vadmalacok _____ a kukoricásban.

eh) A vadkacsa és a vadliba nagyon gyorsan _____.

ei) Csak Eszter és Réka _____ kirándulni.

ej) A teremben a gyerekek és a felnőttek is _____.

ek) Egymás után _____ a pelikánok, a flamingók, a gém és a majom.

f) Pótold a hiányzó névelőket, a feleslegeseket pedig húzd át!

fa) Balatonban élő halak húsa ízletes.

Vigyétek magatokkal a Gergőt is!

Mindenki tudja, hogy Horgos Máté virágainak nagyszerű illata van.

fb) Legutóbb Gerecse csúcsait másztuk meg.

Már megjártuk a Bükk, a Mátra, Badacsony, Pilis, a Cserhát és a Mecsek csúcsait.

- g) Magyarázd meg, mi a különbség a két mondat között!
- ga) Az Oroszlánok és a Tigrisek csapata győzött.
Az Oroszlánok és Tigrisek csapata győzött.
  - gb) Az alsósok és felsősök vetélkedője.
Az alsósok és a felsősök vetélkedője.
  - gc) Veszek egy kis kenyeret.
Kis kenyeret veszek.
  - gd) Aludtam egy keveset.
Keveset aludtam.
- h) A megfelelő helyen pótolod a birtokos jelző ragját!
Írd le így a mondatot!
- ha) A király kertésze számara ordít.
Lőrinc sapkája bojtja mindig leszakad.
  - hb) Végre kicseréltük a kerítés már ezerszer megszegelt ócska léceit.
  - hc) Az előadó beszélt a magyar királyi korona bonyolult vegyi műveletekkel gondosan elemzett ékköveiről is.
- i) Alakítsd át a mondatokat a minta szerint! Alkalmazd az *amely*, *ami*, *aki*, *amelyik* névmást!
Pl.: A polcon levő gyűrűt kérem! Azt a gyűrűt kérem, amelyik a polcon van.
- ia) Kérem a következőt!
A kunkori farkú malacokat találok mulatságosnak.
  - ib) Az ugató kutya nem harap.
Kérem a legkisebb leányát.
- j) Egészítsd ki az összetett mondatokat az *amely*, *ami*, *amelyik* névmások egyikével!
- ja) _____ kutya ugat, az nem harap.

- jb) Csak azt vidd el, _____ biztosan megfelel neked!
- jc) Azok a helyes megoldások, _____ a táblára írtam.
- jd) Mindent hozzatok, _____ a batyuban van!
- je) Megvan-e még az az öreg fa, _____ a képét a legutóbb küldted?
- h) Tedd zárójelbe a hibás szót vagy szavakat, és írd följük a helyesét!
- ha) Azonnal orvosok vizsgálnak meg minden úrhajóst, akik visszaérkeznek a világűrből.
- hb) Azokat a növényeket, amelyeknek hibás a virága, nem szállítják el a virágüzletbe.
- hc) Fessetek piros csíkokat annak a malacoknak a farkára, amelyek az óriás kondájába tartoznak!